

Kiyanka I. Populism and Fascism in Europe, an Example Romania

The essence of populism and fascism in the context of the political regime in Romania. Analyze the real threat of fascism in the interwar period in the development of Romania. As well as a negative impact on the socio-economic sphere in the Romanian society. So stay in Romania fascist party near the levers of power was short-lived. I. Antonescu dictatorships, in fact, implemented some point of their programs (eg, anti-Semitic activities), following generally mate nationalist and conservative ideology, but did not accept the fascist excesses "revolutionary" ideas and totalitarian structure.

Keywords : populism , fascism , the political regime , the political system.

УДК 327.7 + 341.215.2

Тараненко Г. Г.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку міжнародної безпеки, яка нині зазнає істотних змін з огляду на глобалізаційні процеси, збільшення числа акторів міжнародних відносин і зростання взаємозалежності між цими акторами. На основі проведеного аналізу робиться висновок, що серед тенденцій сучасного розвитку міжнародної безпеки можна зазначити зростання впливу міжнародних організацій у світовій політиці, обмежену трансформацію концепції державного суверенітету, актуальність глобальної загрози міжнародного тероризму та поширення концепції «людської безпеки» поряд із національною та міжнародною безпекою.

Ключові слова: міжнародна безпека, міжнародний конфлікт, врегулювання конфліктів, неурядові організації (НУО), нові транснаціональні актори, Організація з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ), Організація північноатлантичного договору (НАТО), міжнародний тероризм, людська безпека.

Міжнародна безпека є одним з ключових аспектів діяльності суверенних держав і важливим об'єктом досліджень теорії міжнародних відносин. Можна стверджувати, що на нинішньому етапі поняття міжнародної безпеки, як регіональної, так і глобальної, зазнає істотних трансформацій, які пов'язані, у свою чергу, з динамікою розвитку сучасної системи міжнародних відносин.

Проблематика розвитку цих тенденцій викликає значну зацікавленість з точки зору налагодження ефективних міжнародних відносин та належного захисту національних інтересів держав. Ці питання, зокрема, є вкрай актуальними для продуктивних процесів державобудування у нашій країні та посідання Україною гідного місця серед акторів глобальної політики. Отже, **ціллю** цієї статті є дослідження тенденцій розвитку міжнародної безпеки на сучасному етапі.

Аналіз іноземної та української літератури на цю тематику демонструє значний інтерес дослідників до питань міжнародної та національної безпеки, стратегій налагодження зв'язків між державами з метою спільного захисту національних інтересів, демократизації, а також гарантування миру на міжнародній арені. Зокрема, ці питання досліджували О. Г. Білорус, О. В. Бабкіна, А. В. Дацюк, В. І. Мотиль, О. Сушко, О. М. Сорока, В. Г. Воронкова, В. В. Бортнік, Р. Кеохейн, Дж. Най, Г. Кіссінджер, Дж. Розенау, П. А. Циганков, А. В. Торкунов, Г. Саламе, Л. Ексуорсі. Втім, варто докладніше дослідити сучасний стан і тенденції подальшого розвитку міжнародної безпеки як пріоритету світової політики.

Посутніми характеристиками нинішньої системи міжнародних відносин є істотне збільшення числа акторів на глобальній арені, серед яких можна зазначити міжнародні міжурядові організації, міжнародні неурядові організації (МНУО), транснаціональні корпорації (ТНК), антиглобалістські рухи та об'єднання, а також злочинні організації. Безумовно, одним з важливих чинників згаданих процесів є явище глобалізації, яке означає зростання взаємозалежності між державами та суспільствами на економічному, політико-

ідеологічному та культурному рівнях. У свою чергу, каталізатором розвитку глобалізаційних процесів став бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і відповідна можливість отримати швидкий безпосередній доступ до широкого спектру інформаційних джерел. Процеси глобалізації також пов'язують з демократизацією суспільного життя. Існує положення, згідно з яким з точки зору політики, глобалізація включає проблематику теорії демократії, з точки зору економіки - глобалізація є теорією ринку [4, с. 4]. Відомий український політолог О. В. Бабкіна зазначає, що концепт «демократичної політико-правової культури» ґрунтується на демократичних цінностях, процедурах і відповідності національним інтересам [2, с. 6].

Також на розвиток міжнародної безпеки істотно впливають зростлі повноваження міжнародних організацій та еволюція поняття державного суверенітету. Окрім того, важливою тенденцією, що впливає на розвиток міжнародної безпеки, є зростання загрози міжнародного тероризму, що став однією з найскладніших глобальних проблем сучасності та кинув виклик здатності держав гарантувати безпеку і добробут своїх громадян.

Дослідник О. Г. Білорус зауважує, що перед людством постала нова система світоустрою – систему глобалізму, яка вже стала панівним чинником світового розвитку [5, с. 15]. На думку прибічників концепції транснаціоналізму, або взаємозалежності, зокрема, Р. Кеохейна та Д. Ная, поступово позиції держав у світовій політиці слабшають і водночас збільшується роль приватних суб'єктів міжнародних відносин. Р. Кеохейн і Дж. Най звернули увагу на зрослу взаємозалежність між акторами глобальної політики і розвинули концепцію, згідно з якою весь світ з'єднується складними відносинами взаємозалежності. Автори звернули увагу на ці процеси трансформації політичної структури світу ще у 1970-х роках ХХ ст. «Сутність спостережень Кеохейна і Ная полягала в тому, що держави почали вступати у складні відносини не тільки між собою, як це було раніше, а й з іншими транснаціональними учасниками. При цьому галузі активності всіх акторів міжнародної взаємодії виявилися дивним чином взаємопов'язаними. Якщо раніше, наприклад, внутрішньодержавні регіони прагнули впливати лише на внутрішньополітичні процеси у своїй країні, а міжурядові організації – на питання зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної сфер, то нині ситуація є зовсім інакшою» [14, с. 248].

Дж. Розенау у своєму аналізі соціально-політичної взаємозалежності обґрунтовує поняття турбулентності політики у глобалізованому світі, де концепція балансу сил вже не може залишатися найбільш впливовою. Взаємодію державних та недержавних акторів він характеризує як «постміжнародну» політику [11, с. 2]. До класичного світу відносин, сконцентрованих на державах та міжурядових організаціях, додався світ, який Розенау називає «поліцентричним», у якому взаємодіють міжнародні та неурядові організації, соціальні групи, державні бюрократії і транснаціональні актори [11, с. 2].

Зокрема, неурядові організації долучалися до створення міжнародних трибуналів з питань колишньої Югославії та Руанди. Ці інституції сприяли притягненню до відповідальності осіб, звинувачених у злочинах проти людства і геноциді. Варто відзначити, що Міжнародний трибунал з питань колишньої Югославії створений не на основі міжнародного договору, а ad hoc резолюцією 827 Ради Безпеки ООН від 25 травня 1993 року [15, с. 1]. При цьому він має пріоритет над компетенцією держави «у тих випадках, коли це буде в інтересах міжнародного правосуддя» [15, с. 1]. Те саме можна зазначити й про Міжнародний трибунал з питань Руанди, заснований згідно з резолюцією 955 (1994) Ради Безпеки ООН від 8 листопада 1994 року. Такі рішення засвідчують зростання впливовості міжнародних організацій і також означають, що у деяких випадках їхня юрисдикція превалює над державною.

Резолюція Ради Безпеки ООН 688 від 5 квітня 1991 року, яка визначила транскордонні наслідки масових грубих порушень прав людини як загрозу міжнародній безпеці, закріплює юридичну правомірність гуманітарного втручання, оскільки вона дає право на втручання у внутрішні справи держав. Згодом Рада Безпеки ООН ще більше розширила зміст поняття загрози міжнародному миру, охопивши ним не лише наслідки масових, грубих та

систематичних порушень прав людини, а й безпосередньо самі порушення [8, с. 9]. Визнається, що це рішення стало поворотним, адже вперше Рада Безпеки ООН вільно оцінювала ступінь загрози правам людини, втручаючись у територіальні межі держави, що створило правовий прецедент [9, с. 84]. Тим не менш, застосування цього рішення все ж залишено на розсуд найсильніших держав, перш за все – постійних членів Ради Безпеки ООН [9, с. 84]. Окрім того, щодо війни в Перській затоці перший документ, прийнятий без голосування в Генеральній Асамблеї ООН 8 грудня 1988 року (Резолюція 41/131) і названий «Гуманітарна допомога жертвам катастроф і різних кризових ситуацій», легітимував діяльність неурядових організацій, уточнив їхні повноваження з надання гуманітарної допомоги [9, с. 83]. Документ підтвердив принцип вільного доступу до жертв, але водночас наголошував на непохитності суверенітету держав, де здійснювались операції [9, с. 83].

На думку прибічників теорії гуманітарного втручання, в умовах розповсюдження неконтрольованого насильства, терористичних проявів держава не завжди здатна гарантувати безпеку своїм громадянам, отже національна безпека має поступитися «людській безпеці» [12, с. 58]. Наразі багато дослідників виділяють питання людської безпеки (human security) як один з пріоритетів розвитку міжнародних відносин. «Безпека людства» – це термін, який охоплює розмаїття концепцій та теорій середньої ланки, пов'язаних із проблемою сталого гуманітарного та соціального розвитку, стандартів життя, особистої безпеки та безпеки групи (національної, релігійної тощо), мирного вирішення та запобігання виникненню конфліктної ситуації [10, с. 12]. На думку дослідника О. Сушка, подальше продуктивне використання концепцій безпеки людства, суспільства та соціальної безпеки потребує докладання інтелектуальних зусиль з метою їх узагальнення та об'єднання у всеохоплюючу, внутрішньо узгоджену та комплексну концепцію, яка буде здатна впоратися зі складними завданнями, що постають у процесі забезпечення фундаментальних інтересів людства [10, с. 13].

Відносно питань економічної безпеки, на думку дослідника В. Бортніка, для протидії економічним загрозам необхідні такі заходи, як економічне зростання держави, проведення розумної соціальної політики, законодавче забезпечення встановлених соціальних гарантій населення та можливостей реалізації власних економічних інтересів [3, с. 4].

Щодо нинішньої суспільно-політичної ситуації в Україні, до початку збройного протистояння в Україні міжнародні неурядові організації недооцінювали конфліктогенний потенціал усередині країни, при цьому єдиним винятком можна вважати проект «Кримський політичний діалог» [1, с. 29]. З початком розгортання гарячої фази конфлікту в Україні активізувалася діяльність міжнародних організацій, що займаються питаннями налагодження діалогу, а залучення провідних міжнародних організацій для врегулювання конфлікту в Україні має низку переваг, зокрема можливість використання їхнього досвіду роботи з соціальними конфліктами, набутого в гарячих точках світу, неупередженість, оскільки фахівці таких організацій, що переважно є іноземцями, психологічно не залучені у конфлікт [1, с. 29]. Водночас, обмеженням діяльності цих організацій часто є незнання особливостей конфлікту та його соціально-політичного контексту, зацікавлених сторін, культурно-ментальних особливостей сторін конфлікту тощо.

Позитивний внесок у справу об'єднання різних діалогових ініціатив здійснила Міжнародна конференція «Інструменти діалогу як засобу подолання кризових явищ: міжнародний досвід», проведена у грудні 2014 р. Координатором проектів ОБСЄ в Україні спільно з Одеською обласною групою медіації за підтримки Одеської обласної державної адміністрації [1, с. 29].

Взаємодія України з НАТО та країнами ЄС у сфері врегулювання конфліктів є вагомим кроком до реалізації українських євроінтеграційних прагнень і залучення України до спільної європейської політики безпеки і оборони [6, с. 1]. Альянс також докладе зусиль, щоб виконувалися мінські домовленості. НАТО буде продовжувати надавати підтримку Міністерству оборони України в процесі його реформування — про це заявив генеральний секретар НАТО Й. Столтенберг під час зустрічі з главою Міністерства оборони

С. Полторак [13, с. 1]. США також здійснюватимуть контроль за мінськими домовленостями і нададуть спостерігачів до складу моніторингової місії ОБСЄ, що передбачено цими домовленостями — про це заявила представник адміністрації США, виступаючи на спеціальному телефонному брифінгу для журналістів [7, с. 1].

Отже, у **результатах** дослідження можна стверджувати, що поняття міжнародної безпеки нині зазнає істотних змін з огляду на глобалізаційні процеси, збільшення числа акторів міжнародних відносин і зростання взаємозалежності між ними. На основі проведеного аналізу можна зробити **висновок**, що серед тенденцій сучасного розвитку міжнародної безпеки можна назвати зростання впливу міжнародних організацій у світовій політиці, обмежену трансформацію концепції державного суверенітету, актуальність глобальної загрози міжнародного тероризму та поширення концепції «людської безпеки» поряд із національною та міжнародною безпекою. З цим пов'язані **перспективи** дослідження, які стосуються подальшого дослідження тенденцій розвитку міжнародної безпеки та, зокрема, аналіз еволюціонування категорії «людської безпеки».

Використана література:

1. Аналіз діалогових ініціатив щодо врегулювання конфлікту в Україні. Міжнародний центр перспективних досліджень – 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/mapping_ukr_.pdf.
2. Бабкіна О. В. Політико-правова культура демократичного типу: проблеми формування [Текст] / О. В. Бабкіна // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін / відп. ред. О. В. Бабкіна. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 5. — С. 5–10.
3. Бортнік В. В. Економічна безпека особистості в умовах глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/ekonomichna-bezpeka-osobistosti-v-umovah-globalizatsiyi>.
4. Воронкова В. Г. Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком [Електронний ресурс] / В. Г. Воронкова – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/...35/.../VISNIK_35_2.pdf.
5. Глобальний конкурентний простір [Текст] : монографія / [О. Г. Білорус та ін., керівник авторського колективу і науковий редактор О. Г. Білорус]. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
6. Дацюк А. В. Політика України з урегулювання збройних етнополітичних конфліктів: досвід та перспективи / А. В. Дацюк // Стратегічна панорама. – 2006. – № 1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=vpir3&issue=2006_1.
7. Мінськ-2: друга спроба як остання? Україна у фокусі. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва – 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/publications/focus_on_ukraine/minsk-2-druannja_.htm.
8. Мотиль В. І. Гуманітарна інтервенція в міжнародному праві [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / В. І. Мотиль. – К., 2006. – 15 с.
9. Сорока О. М. Взаємодія неурядових організацій і транснаціональних корпорацій з національною державою в умовах глобалізації: [Текст] дис. кандидата політ. наук : 23.00.04 / Сорока Ольга Миколаївна. – К., 2008. – 181 с.
10. Сушко О. Перехід до єдиної цілісної концепції безпеки людства. Людська безпека як імператив сучасної епохи: переніс фокусу з держави на людину: Фонд ім. Фрідріха Еберта: представництво в Україні – [Електронний ресурс] – Режим доступу: library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07749.pdf.
11. Взаимосвязь внутренней и внешней политики: идеи Джеймса Розенау и современность [Электронный ресурс] – Режим доступа:

worldspol.socio.msu.ru/biblioteka/8/part_2/O_ROZENAY.DOC.

12. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации [Текст]: учебное пособие / [под ред. проф. П. А. Цыганкова]. – М.: Альфа-М. ИНФРА-М, 2008. – 320 с.

13. НАТО обещает дальнейшую поддержку Украине. – 2016. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/worlddabus/3639798-nato-obeschaet-dalneishuui-podderzhku-ukrayne>.

14. Современные международные отношения и мировая политика [Текст]: учебник / [А. В. Торкунов и др.; отв. ред. А. В. Торкунов]. – М.: Просвещение, 2005. – 989, [1] с.

15. Kissinger H. Does America need a foreign policy?: towards a diplomacy for the 21st century [Text]: / H. Kissinger. – New York: Simon & Schuster, 2001. – 318 p.

Тараненко А. Г. Современные тенденции развития международной безопасности

В статье рассмотрены современные тенденции развития международной безопасности, претерпевающей на нынешнем этапе существенные изменения с учетом глобализационных процессов, увеличения числа акторов международных отношений и роста взаимозависимости между этими акторами. На основе проведенного анализа сделан вывод, что среди тенденций современного развития международной безопасности можно отметить рост влияния международных организаций в мировой политике, ограниченную трансформацию концепции государственного суверенитета, актуальность глобальной угрозы международного терроризма и распространение концепции «человеческой безопасности» наряду с национальной и международной безопасностью.

Ключевые слова: международная безопасность, международный конфликт, урегулирование конфликтов, неправительственные организации (НПО), новые транснациональные акторы, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), Организация Североатлантического договора (НАТО), международный терроризм, человеческая безопасность.

Taranenko A. Current Trends of International Security

The article deals with the current trends of international security, which is currently undergoing significant changes due to globalization, the increasing number of actors of international relations and the growing interdependence between these actors. Based on the conducted analysis one can conclude that some of the current trends of international security are as follows: growing influence of international organizations in world politics, limited transformation of the concept of state sovereignty, relevance of the global threat of international terrorism and the spread of the concept of «human security» along with national and international security.

Keywords: international security, international conflict, conflict resolution, non-governmental organizations (NGOs), new transnational actors, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), North Atlantic Treaty Organization (NATO), international terrorism, human security.

УДК 327

Лебеденко С. Б.

**ПРОБЛЕМАТИКА ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН
США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

У статті розглядаються актуальні проблеми міждержавних відносин США та Великої Британії. Протягом довгого часу головним союзником США на міжнародній арені залишалося Сполучене Королівство, проте, наразі у відносинах двох держав виникають певні протиріччя.

Ключові слова: США, Велика Британія, зовнішня політика, міжнародні відносини